

## ביקור חולים

במסגרת עבודת הצות הרפואי על טיפול בחולים, ישנה אינטראקציה עם קבוצות רבות של אנשים. קבוצה אחת כזו היא קרובי ומבקרי החולה הבאים והולכים במחלקות בית החולים. ננסה לתהות על ענין זה של ביקור חולים. ראוי לימוד זה לשבוע בו תיקרא פרשת קרח בבתי הכנסת, שהרי מוזכר בגמרא:

**נדריים, דף ל"ט עמוד ב'**

אמר ריש לקיש: רמז לביקור חולין מן התורה מנין? שנאמר (במדבר טז): "אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם יפקד עליהם לא ה' שלחני". מאי משמע? אמר רבא: "אם כמות כל האדם ימותון אלה" - שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן, מה הבריות אומרים? "לא ה' שלחני" לזה.

בתור פתיחה נראה כי ביקור החולים הוא אחד מעסוקיו של לא אחר מאשר הקב"ה בכבודו בעצמו.

**ילקוט ראובני, בראשית**

"וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום", הקב"ה מבקר חולה, שנאמר "וירא אליו ה'", ולא אמר ליה ולא מידי, ודאי לבקר בא. אמר ליה, רבי, הבא לבקר מדבר על לבו דברים ניחומין והקב"ה לא אמר ליה מידי, מה ביקור חולים זה? ועוד, אמרו רז"ל נכנס לבקר החולה נוטל חלק מסי, והקב"ה בא לבקר ולא אפשר שהיה עמו עמוסה בענין "ששים גבורים סביב לה", אם כן יסתלקו החולי והכאב מאברהם, ולמה הוצרך הקב"ה לשלח רפאל לרפאותו? אמר לו: בני הקשב, דע כאשר נימול אברהם בא הקב"ה לברכו, שנאמר "וירא אליו ה'" ולא אמר "וירא אל אברהם ה'", כי בהיות החולה בצער גדול אין להזכיר שמו וכו', אדרבה הוא בצער, על כן אמר "אליו", ומה שאמר נוטל חלק מששים בחולה האמת כן הוא, אלא מכל מקום כשנסתלק המבקר יחזיר חולי למקומו.

והגמרא קובעת במפורש:

**סוטה, דף י"ד עמוד א'**

...ואמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב (דברים יג, ה) "אחרי ה' אלהיכם תלכו"? וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר (דברים ד, כד) "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא", אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה. מה הוא מלביש ערומים דכתיב (בראשית ג, כא) "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" אף אתה הלבש ערומים, הקב"ה ביקר חולים דכתיב (בראשית יח, א) "וירא אליו ה' באלוני ממרא" אף אתה בקר חולים, הקב"ה ניחם אבליים דכתיב (בראשית כה, יא) "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו" אף אתה נחם אבליים, הקב"ה קבר מתים דכתיב (דברים לד, ו) "ויקבר אותו בגיא" אף אתה קבור מתים.

כהרגלנו, נסו לסמן את המשתתפים בסיטואציה של ביקור החולים, תפקידם, מטרת הביקור ומדוע הוא כל כך חשוב. כמובן, עמדו על השגת המטרות שסימנתם בביקור חולים המתרחש כיום.

כעת, ננסה לדגום סיטואציה כזו בסיפור (אחד מני רבים) ולדלות ממנו תובנות שונות על ביקור חולים.

**ברכות, דף ה'**

תני תנא קמיה דר' יוחנן: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו. אמר ליה רבי יוחנן: בשלמא תורה וגמילות חסדים, דכתיב (משלי טז, ו) "בחסד ואמת יכוּפּר עוֹן" - חסד זו גמילות חסדים שנאמר (משלי כא, כא) "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", אמת זו תורה שנאמר (משלי כג, כג) "אמת קנה ואל תמכור", אלא קובר את בניו מנין? תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי: אתיא 'עון' 'עון' כתיב הכא: "בחסד ואמת יכוּפּר עוֹן" וכתוב התם (ירמיהו לב, יח) "ומשלם עון אבות

אל חיק בניהם". א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה... ובנים לא? היכי דמי? אילימא דהוּו להו ומתו והא א"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר, אלא הא דלא הוּו ליה כלל והא דהוּו ליה ומתו.

...

**רבי אלעזר חלש,**

**על לגביה רבי יוחנן, חזא דהוה קא גני בבית אפל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא,**

**חזייה דהוה קא בכי ר' אלעזר.**

**א"ל: אמאי קא בכית? אי משום תורה דלא אפשת, שנינו: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו**

**לשמים" ואי משום מזוני, לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות. ואי משום בני, דין גרמא דעשיראה ביר.**

**א"ל: להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא.**

**א"ל: על דא ודאי קא בכית ובכו תרוייהו...**

ובתרגום חופשי (של החלק המודגש):

ר' אלעזר חלה,

נכנס אצלו ר' יוחנן, מצאו שהיה שוכב בבית אפל, גילה את זרועו ונפל אור,

ראהו שהוא בוכה

אמר לו: למה אתה בוכה? אם משום שלא הרבית בתורה, שנינו: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין

לבו לשמים", אם משום מזונות, אין אדם זוכה לשתי שולחנות, אם משום בנים, זוהי העצם של הבן העשירי,

אמר לו: יופיך ראיתי ובכיתי, שהולך ובלה בעפר,

אמר לו: על זה ודאי בכית, ובכו שניהם...

נסו לעמוד על הפרטים בסיפור. מהם והאם הם חשובים? המקורות הבאים יעזרו להבין חלק מהם:

**ישעיהו, נ"ב, י'**

חֲשׂוּף יְהוָה אֶת זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינַי כָּל הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל אֶפְסֵי אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ.

**ישעיהו, נ"ג, א'**

מִי הָאֱמִין לְשִׁמְעַתְנוּ וְזְרוּעַ יְהוָה עַל מִי נִגְלְתָה

**יחזקאל, ד', ז'**

וְאֶל מִצּוֹר יְרוּשָׁלַם תִּכְיֶן פְּנִיךָ וְזָרַעַד חֲשׂוּפָה וְנִבְאֲתָ עֲלֶיךָ

**סוטה, דף מ"ט עמוד א'**

משמת רבי עקיבא - בטלו זרועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה.

נתבונן במרכיבי השיחה ורמיזות הסיפור בעזרת המקורות הבאים:

**ירושלמי, ברכות, פרק ב' הלכה א'**

ר' יוחנן הוה מיסתמיך על ר' יעקב בר אידי, והיה ר' אלעזר חמי ליה, ומיטמר מן קדמוי. אמר: הא תרתיי

מילין הדין בבלייא עביד בי, חדא: דלא שאל בשלומי, וחדא: דלא אמר שמועתא משמי. א"ל: כך אינון נהגין

גביהן.

**בבא מציעא, דף פ"ד עמוד א'**

נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן: מאן ליזיל ליתביה

לדעתיה? ניזיל **רבי אלעזר בן פדת** דמחדדין שמעתתיה. אזל, יתיב קמיה. כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן,

אמר ליה: 'תניא דמסייעא לך'. אמר: את כבר לקישא? בר לקישא כי הוה אמינא מילתא, הוה מקשי לי

עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא. ואת אמרת: 'תניא

דמסייע לך? אטו לא ידענא דשפיר קאמינא? הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר: היכא את בר לקישא? היכא את בר לקישא? והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה, בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה... כיצד מסתמנת מערכת היחסים בין ר' יוחנן לר' אלעזר? לאור המקור הבא (☺) נסו לעמוד על טיב ה'נחמה' הראשונה של ר' יוחנן על לימוד התורה:

### מגילה, דף ט"ז עמוד ב'

אמר רב יהודה: אורה זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור" כעת נפנה לנחמה השניה. בעזרת המקור הבא, ננסה להבין את הביטוי המופיע בה:

### מסכת דרך ארץ זוטא, פרק ד'

אל תאמר איש חכם פלוני, ואני איני חכם, שלא שמשת כיוצא בו. ואל תאמר איש פלוני עשיר, ואני איני עשיר, שאין כל אדם זוכה לשתי שולחנות. ואל תאמר איש פלוני נאה, ואני מכוער, שבשעת המיתה אדם חשוב כנבלה. ולא עוד אלא שהנבלה מוכרה לנכרי או נותנה בחינם, ונבלת אדם אין כל ברייה יכולה להשגיח עליה. אל תאמר איש פלוני גיבור, ואני חלש, שאין גבורה אלא בתורה, שנאמר: "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" (תהלים קג) מהי נחמתו של ר' יוחנן? במה היא מקבילה ל'נחמה' הראשונה? הביטוי בדברי ר' יוחנן מתקשר אולי גם למקור הבא:

### אבות פרק ו'

(ד) כָּף הַיָּא דְרָבָה שֶׁל תּוֹרָה, פֶּת בְּמַלַח תֹּאכַל וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה וּבִתּוֹרָה אֶתְהַ עֲמַל, אִם אֶתְהַ עֲשֶׂה כֵן אֶשְׁרִיף וְטוֹב לָךְ אֶשְׁרִיף בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא: (ה) אַל תִּבְקֶשׂ גְּדֻלָּה לְעַצְמְךָ, וְאַל תִּתְחַמֵּד כְּבוֹד, יוֹתֵר מִלְמוּדְךָ עֲשֶׂה, וְאַל תִּתְאַוֶּה לְשִׁלְחָנִים שֶׁל שָׂרִים, שֶׁשִּׁלְחָנְךָ גְּדוֹל מִשִּׁלְחָנִים וְכִתְרְךָ גְּדוֹל מִכִּתְרֵם, וְנֶאֱמָר הוּא בְּעַל מְלֶאכֶתְךָ שֶׁיִּשְׁלַם לָךְ שֶׁכֶר פְּעֻלָּתְךָ: וכמובן, הגדרת העשירות:

### אבות פרק ד'

(א) בֵּן זֹמָא אוֹמֵר: ... אֵיזְהוּ עֲשִׂיר? הַשְּׂמִיחַ בְּחֻלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קכח, ב) "יִגִּיעַ כְּפִיךָ כִּי תֹאכַל אֶשְׁרִיף וְטוֹב לָךְ". אֶשְׁרִיף, בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְטוֹב לָךְ, לְעוֹלָם הַבָּא... למי בסיפור מתאים התיאור של המשנה? מהם שני השולחנות עליהם רומז ר' יוחנן בהקשר למשניות אלו? ב'נחמה' השלישית מתייחס ר' יוחנן למות עשרה מבניו. איך נחמה זו מסתדרת כהמשך ישיר לשתי הנחמות הקודמות? מוטיב גילוי הזרוע הינו בעל פנים רבות. אחת מהן היא ביטוי לכח ועליונות. סיפור נוסף בעל מוטיב זה מחזק את נקודת המבט של ר' יוחנן:

### פסיקתא דרב כהנא, פסיקה כ"ג

ר' לעזר ברי' שמעי' אתשש, ואתגלית אדרעה וחמא לאינתתיה דהות דחכא ובכיא. אמר לה: חייך, דאנא ידע למה דחכת וידע למה דבכית. דחכת, דאמרת: טובי מה הוה חלקי בהדין עלמא, טובי דאידיבקית להדין גופא צדיקא. ובכית, דאמרת: ווי דהדין גופא אזל לרימה.

המקורות העקריים מתוך הספר: "סיפורי יבנה – ביקור חולים וניחום אבלים" של ד"ר עזריה בייטנר.